

השיעור השבועי

גיליון מספר 405

הרב המקדים: הר"ח אברהם מימון שליט"א
רב אורח: הר"ח דוד שלום נקי שליט"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבתי"כ היזמים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

ר"ת	יציאה	כניסה	ירדוולים
21:01	20:09	19:19	חל אביב
20:58	20:07	19:16	חיפה
21:02	20:09	19:19	באר שבע
20:59	20:07	19:17	

עקב | י"ח אב תשפ"ג

כתב וערך השיעור:
הרב דכיר פריץ שליט"א

הנאה ממעשה שבת

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 0506-730-831

מעוברות ומניקות. אמירה לגוי והנאה ממעשה שבת בדבר השנוי במחלוקת. בישול אחר בישול בלח, ובמצטמק ורע לו. חיתוך סלט דק דק. ד' טעמים להיתר חימום רוב יבש. עבר ובירר פסולת מאוכל לאלתר. עבר ובירר וחזר ועירב. הנאה מאיסור דרבנן

מלט דק דק לאחר זמן

ד. אמרתי בשיעורים הקודמים שאם לומדים הלכות שבת מפי רב, כדאי לומר לו לפני השיעור או בהפסקה - לא באמצע השיעור כדי לא להפריע לרצף הדברים - שידגיש איזה דבר שנוי במחלוקת, כגון שאם אומר הדין שאסור לחתוך ירקות דק דק בשבת אלא אם כן חותך לאלתר, יאמר שזה לא מוסכם, ולדעת הרא"ה (הובא בר"ן שבת ע"ד) - רבי אהרון הלוי - רק ירק שאי אפשר לאכול בלי חיתוך אסור לחתכו דק דק, ובדוקא אמרה הגמרא (שם) האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן, מה שאין כן עגבניה, פלפל, מלפפון, שנאכלים כמות שהם שלמים. ואף שהלכה כדעת הרשב"א (בתשו' ח"ד סימן ע"ה) שאסור לחתוך פירות וירקות דק דק ואפילו נאכלים חיים, אלא אם כן חותך לאלתר, וכן פסק בשלחן ערוך (סי' שכ"ט ע"ב), מכל מקום אם האשה הכינה סלט זמן רב קודם הסעודה, בדיעבד מותר לאכול, כי זה דבר שהפוסקים חולקים בו, ואיסור הנאה ממעשה שבת דרבנן, וספק דרבנן לקולא. כך כתב בלויית חן (אות סג). וגם בחו"ל שיש שפחה גויה בכל בית, מותר לומר לה שתבוא שעתיים קודם הסעודה ותכין סלט, כי בגלל שהפוסקים חולקים ביניהם יש להתיר על ידי גוי.

בכל דרבנן יש גם דאורייתא

ה. השאלה הנשאלת על הכלל "ספק דרבנן לקולא", שהרי כתב הרמב"ם בתחילת ספר המצוות (שורש א): כי כל מה שאמרו חכמים לעשותו וכל מה שהזהירו ממנו, כבר צווה משה רבינו בסיני שיצונו לקיימו, והוא אמרו (ד"פ שופטים) "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה", והזהירנו מעובר דבבר מכל מה שתקנו או גזרו, ואמר (שם) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". וכן כתב עוד (במצוה קע"ד). וכן כתב הרמב"ם בהלכות ממרים (פ"א ה"א): כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה, שנאמר "לא תסור" וכו'. ומשמע מדבריו שעל כל דין דרבנן יש גם לאו ועשה דאורייתא, ואם כן מדוע אומרים ספק דרבנן להקל, והרי זה ספק דאורייתא? כך הקשה הרמב"ם (בהשגותיו לסו"מ שורש א) על הרמב"ם וחלק על דבריו, אבל רוב הפוסקים הסכימו לדברי הרמב"ם, ויישבו דבריו.

אמירה לגוי

א. בשיעורים הקודמים לפני בין המצרים, דיברנו בדין אמירה לגוי שבות, והסברנו שלמסקנא זהו איסור מדרבנן, ולא כמו שהסמ"ג (לאון ע"ה) צידד על פי המכילתא (בא פרשה ט) שהוא מדאורייתא, ובדבר השנוי במחלוקת הפוסקים מותר לומר לגוי לעשות, כי ספק דרבנן לקולא, וכמו שכתב החיד"א (שו"ר ברכה סי' שיח סק"א) בשם מהר"ש שער אריה ומהר"ל וא"י. ולכן מותר לומר לגוי לקחת מרק מהמקרר ולחמם על הפלאטה, כי נחלקו הפוסקים אם יש בישול אחר בישול בלח, וספק דרבנן לקולא.

הנאה ממעשה שבת

ב. וכן לגבי הנאה ממעשה שבת, מי שעשה דבר השנוי במחלוקת, בדיעבד מותר ליהנות. ולכן ישראל שעבר וחימם מרק על הפלאטה, הוא לא בקי בהלכה, ואשתו אומרת לו, בילקוט יוסף (שבת ע"ג ע"ד) כתוב שזה אסור, איך עשית דבר כזה?! לא ידעתי. מכל מקום בדיעבד מותר לאכול, כי לדעת הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן (שבת מ:), ואולי גם הרמב"ם (פ"ט מהל' שבת ה"ג, ופכ"ב ה"ח), אין בישול אחר בישול גם בלח, ואף שמרן השלחן ערוך (סימן שיח סעיף ד, ז, טו) פסק שיש בישול אחר בישול בלח, לגבי הנאה ממעשה שבת שהיא מדרבנן יש לומר ספק דרבנן לקולא² [הערה זו בעמ' הבא].

אין מעשיה קודש

ג. מה שמעשה שבת מדרבנן, זה כדרשת הגמרא (בי"ק ע"א), "ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם" - "היא" קודש ואין מעשיה קודש. ואמנם אין דבר היוצא מידי מחלוקת, ובגמרא שם הובא בדעת רבי יוחנן הסנדלר שמעשה שבת אסור מדאורייתא כמו קרבן קודש, אבל הלכה מעשה שבת אסור מדרבנן. ואמנם בספר דמשק אליעזר (חולין דל"ו ע"א) כתב שזה כאיסור חפצא ואסור מדאורייתא, והביאו היד מלאכי (סימן תקס"ד), אבל כבר עלתה הסכמת האחרונים ומהם השדי חמד (מערכת מ כלל צ"ח), האגרות משה (חאו"ח סימן קכ"ג) ועוד, שמעשה שבת אסור מדרבנן. ולכן כל דבר השנוי במחלוקת, אם עבר ועשה בדיעבד מותר ליהנות, כי ספק דרבנן לקולא.

¹ מדברי הרב אברהם מימון שליט"א: ברשות מורנו ורבנו מאיר עיינו ומנתב דרכנו מרן הראשון לציון שליט"א, אנתנו חייבים הכרת הטוב עצומה למרן זצ"ל שבזכותו אנתנו יודעים מה היא הלכה, יודעים כללי הפסיקה, בזכותו אנתנו מכירים את גדולי הפוסקים, הספרדים והאשכנזים, ובלעדיו היינו כעיור באפילה. וכן אנתנו חייבים הכרת הטוב עצומה למורנו ורבנו מרן הראשון לציון שליט"א, שהוא זה שהפיץ את ההלכה בכל העולם, הייתי במקומות נדחים בברזיל ואין בית כנסת שאין שם ילקוט יוסף! יושבים שלשים וארבעים איש ולומדים, אתה מתקרב לראות אולי לומדים דף יומי, ורואה שלומדים ילקוט יוסף, שתורגם לשפות רבות, אנגלית, צרפתית, הודית, פרסית, ספרדית, פורטוגזית, ועוד. ראיתי חבדני"ק שגם אצלו יש תנ"ך וילקוט יוסף, גם בבתי הספר שם יש ילקוט יוסף על כיבוד אב ואם. מרן זכה שבכל העולם מולו הולכים אחר הוראותיו ללא עוררין. בגמרא עירובין (יג:) אמרו, מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותם, מפני שנחיים ועלובים היו, ושונים דבריהם ודברי בית שמאי. מרן רבינו יוסף קארו זכה שפסקו יתקבלו בגלל ענוותנותו. וגם מרן זצ"ל, אין ספר בעולם שהענוה וזעקת ממנו כמו יביע אומר, לא די שהביא כל מיני

יישובים לקרשיא

ו. הרשב"ץ בספרו זוהר הרקיע (שורש ראשון) כתב, שחכמים רצו לעשות היכר בין מצוות דאורייתא למצוות דרבנן, כדי שלא יהיה איסור "בל תוסף", ולכן מראש תיקנו את דבריהם על ודאי ולא על הספק. המב"ט (בהקדמה לקריאת ספר פ"ה) כתב דבר מעניין, שכל מה שעובר על לא תסור, זה נאמר על מי שלא רוצה לשמוע לחכמים, ואומר שדבריהם אינם אמת ומספיק לקיים דיני התורה, אבל אחד שנכשל במקרה על איסור דרבנן, כגון שראה את חבריו רוקדים לכבוד החתן לבילי שבת שאחר הוורט, ולא רק הולכים ובאים שזה לא נקרא ריקוד, אלא מקפצים ורוקדים אורה, לדעת השלחן ערוך (סימן שלט סעיף ג) זה אסור, ורק האשכנזים מקילים כדעת הרמ"א על פי התוס' (ביצה ל. ד"ה תנו), ואם עובר על דעת מרן כי מתיבייש מהחברים או מסיבות אחרות, ולא בגלל שהוא מזלזל בדברי חכמים, אינו עובר על "לא תסור".

בישול אחר בישול במצטמק ורע לו

ז. מי שלקח מים מהברז והניח על הפלאטה והתחממו, אסור לשתות מהם בשבת, אבל אם כבר חוממו וחזר בשבת לחמם אותם, כגון במקרה שהיתה הפסקת חשמל, והוא רוצה בבוקר לשתות כוס קפה לפני התפילה, כדי שיתפלל טוב, מותר לו לבקש משכנו להניח את המים על הפלאטה שלו, שהרי זה בישול אחר בישול בדבר שהוא מצטמק ורע לו, וכמבואר בגמרא (שבת לה.) שמים הם בגדר מצטמק ורע לו, וכתב מרן השלחן ערוך (סימן שיח סעיף

דברי הרב דוד שלום נקי שליט"א: ברשות מרן הראשון לציון שליט"א, הקב"ה אריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים בבראות איתנה ונהורא מעליא. הרב ביקש שנדבר בקצרה כמה דברים בענין בין הזמנים. אפתח במה שמרן זצ"ל היה רגיל לומר בשבועות אלו, בשלשת ההפטרות האחרונות ראשי תיבות דש"ח, "דברי ירמיהו", "שמעו דבר ה'", "חזון ישעיהו", יש תוכחות קשות לעם ישראל, וביאר הגאון רבי יהונתן אייבשיץ בספרו אהבת יהונתן (הפטרות מטות מסעי), שיש בהן רמז לתוכחה נוספת, על מה שחטאו בשלשה סרחוני עבירה, "דברי" - רמיהו - רומז על פגם בדבור, "שמעו" דבר ה' - רומז על פגם בשמיעה, ו"חזון" ישעיהו - רומז על פגם בראיה, כמו שנאמר (משלי כב. טז) "חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייצב". ועל ידי שלשה דברים אלו יכול האדם להשיג את גדלות הבורא יתברך, על ידי הראיה, רואה את מעשיו ונפלאותיו של הבורא יתברך, ואומר "מה רבו מעשיו ה' כולם בחכמה ועדיבות מלאה הארץ קנייניו, זה הים גדול ורחב ידים" וכו' (תהלים קד. כה-). ועל ידי השמיעה והשיתוף, שומע ומדבר עם אנשים ונעשה מחובר לבריהו, ובכך הוא מכיר יותר את הבורא, לא כן אדם שלא שומע ולא מדבר.

ובשיעור ובדיבור יותר קל יחסית להתמודד עם הניסיונות, מישהו לא לספר לו לשון הרע, מיד אומר: עזוב אותי, אני לא רוצה לשמוע. ואם רוצה לדבר דבר אסור, מתגבר ואומר: סייג לחכמה שתיקה. אבל בראיה זה קשה, הגמרא (חגיגה יא. מכות כג.) אומרת, גול ועריות נפשו של אדם מומדתן. ובגמרא יומא (טז.) ההרואי עבירה קשים מעבירה, והסביר הרמב"ם בפורע נבוכים (ח"ג פ"ה), שהמהרהר בעבירה נמצא שחטא בשכלו שהוא חלק הנכבד שבו, ואינו דומה חטאו של מי שעבר ושיעבר עבד סכל כחטאו של מי שהעביר שר נכבד וחשוב. וכתב רבי חיים מוולוז'ין (נפש החיים שער א פ"ד, רוח חיים אבות פ"ה), שאדם מישראל הפוגם במשבתו, הנו פוגם למעלה בקודש הקדשים שבטעולמות העליונים, הרבה יותר מן טעויות הרשע שבזמן שהחריב את בית המקדש הכניס פרוצה לקודש הקדשים (מג"ת נו:).

הפסוק (תהלים כד. ג) אומר "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו", יש בחורי ישיבות שבמשך השנה עולים ומתעלים, אבל החכמה להישאר למעלה, ולא לטייל במקומות שמטמאים את רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו ח"ו, וכמו שאמר לי מישהו היום, "קדיש קדשים שחיתתו בצפון", שצריך להיזהר לא לחשוט את הקדושה ולטייל בצפון במקומות אסורים. אחירונה נדהמת לשמוע שכבר כמה שנים של מושג שנקרא "חוף משפחות", אתם יודעים מה זה? "חוף מעורב לדתיים ודתיות, לבנוש צנוע בלבד... ריבוננו של עולם, הנשמע דברים הזה? והולכים לשם אנשים שקוראים לעצמם יראי שמים, מכל הסוגים - דתיים, חרדים, ספרדים, ליטאים, חסידים - באשקלון, באשדוד, בבתי ים, בנתניה, ובנצרת. אמר לי מישהו מנתניה, כמה הרבנים צועקים על זה, ובעונות הרבים אנשים לא שומעים, ומשנה לשנה הספחת הזאת עולה ומתרבה. איך אדם רוצה שאחר שמטמא את הראש של בניו, הם יהיו יראי שמים?!

החפץ חיים (ע"ה ע"מ פ) דרש על הפסוק (דברים כג. טו) "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְלַחֵץ בְּקֶרֶב מִחֶבְרֵךְ לְהַצִּילְךָ וּלְתֵת אֶיבֶיךָ לְפָנֶיךָ, וְהָיָה מִחֶבְרֵךְ קְדוֹשׁ וְלֹא יִקָּח בְּךָ עֲרֹתַי דָּבָר וְשֵׁב מֵאֶחְרֵיךָ", אומר הקב"ה, אם אתם שומרים על הקדושה שלכם, אני מתחייב לשמור עליכם, אבל אם ח"ו אין קדושה הקב"ה כביכול הולך. ואף שאנחנו "בנים אתם לה' אלהים", ובדרך כלל אב שומר על בניו, וגם הקב"ה "שומר את עמו ישראל לעד". אבל בדיני שומרים, יש אומרים ששומר חנים יכול להחזיר את החפץ ולחזור בו מהשמירה, ואילו שומר שכר מתחייב לשמור עד הסוף, ואומר החפץ חיים שהקב"ה כמו שומר חנים, "אם צדקת מה תתן לו" (אבות לה. ז), ואין מי שיעכב בעדו לחזור בו באמצע השמירה. והוא מוכן לשמור עליו ובלבד שנקיים את התנאי "היה מחניך קדוש".

ובגמרא בבא בתרא (נז. א) אמרו, "עונצם עיני מראות ברע", זה שאינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה על שפת הנהר, ואומרת הגמרא, אי איכא דרכא אחרינא רשע הוא, ופירש רשב"ם, שלא היה לו להתקרב למקום ההוא ולהביא עצמו ליד ניוסין, אלא היה לו להרחיק עצמו מן העבירה. וזה שלוקח את בניו ונבנותיו לחוף משפחות, וכי לא נקרא רשע? אף אחד מאתנו לא יקח את ילדיו לבית ספר מעורב, וכמו שכתב המאירי בקידושין (פא.) על המשנה לא ילמד אדם לבנו אומנות בין הנשים, שלא יושיב תינוק ותינוקת כאחת

(ח.) ומכל מקום אם הוא תבשיל שיש בו רוטב ומצטמק ויפה לו, אסור לדברי הכל. דוק מינה שבתבשיל לח ומצטמק ורע לו מותר. וכן כתב המנחת כהן (שער ב סוף פרק ב) ועוד. {ודלא כהמשנה ברורה שפירש את מרן אחרת. הפוסקים שלנו, החיד"א, נהר שלום ועוד, פירשו את מרן שבמצטמק ורע לו מותר}.

מים להצלת התבשיל

ח. אבל לא תמיד מים הם מצטמק ורע לו, שאם לא כן יהיה קשה ממה שכתב בשלחן ערוך (סי' רג ס"ד): יש למחות ביד הנהוגים להטמין מבעוד יום קומקום של מים חמים, ונותנים אותם לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק. ע"כ. הרא"ש (פ"ג דשבת סימן א) כותב שישראל אדוקים במצות עונג שבת, ולכן הם רוצים חמין טוב, וכשרואים שעומד להישירף, חבל על מה שטרחו והכינו, הבשר והעוף וכו', והם בלחץ שהחמין לא ישירף, ובפרט כשיש אורחים, ורוצים לקחת מים חמים ולשפוך לתוך החמין שהצטמק, מרן כתב שזה אסור, והטעם העיקרי משום שבאוויר המים מתקררים ויורדים לדרגת עירו. ואף שלהלכה מרן (סימן שיח סעיף י) פסק שעירוי מבשל, ובבירה דעה (ו"ד סימן סח סעיף י, וסי' קה סעיף ג) פסק שעירוי מבליע ומפליט, אבל איכא למאן דאמר בירושלמי (שבת פ"ג ה"ה) שעירוי ככלי שני שאינו מבשל, ואף שאין הלכה כן, יש לחוש למאן דאמר זה. ולכן מים שירדו לדרגת עירו אסור להחזירם לכלי ראשון. ולכאורה אם מים הם מצטמק ורע לו, גם אם התקררו לגמרי למה מרן לא התיר לערות אותם לתבשיל שהצטמק?

לאומנות אחת, כדי שלא ירגילים זה עם זה ויבואו לידי עבירה. ואילו לרוחץ בים בנים ובנות זה מותר? זה דבר שכל בר דעת צריך להבין.

רבנותי, ב"ה שמעיים את השיעור של מרן הראשון לציון שליט"א קהל גדול מאוד בכל העולם כולו, ובתוכם מאות רבנים, רבני קהילות ותלמידי חכמים חשובים, חובה להזהיר על זה ולקיים "מוכיח אדם אתרי חן" ו"מציא מפתח לישון" (משלי כח. כג), וכי חסר אסונות? הרי נאמר בתורה (דברים לו. יט) "החיים והנפשות נתתי לפניך להצילה ונתתה פתחיים למצן פתחה אתה ונתתה". ה' יזכנו להרבות בקדושה וצניעות, ויתן למרן שליט"א כוח ובראות להאמינו עד ביאת גואל צדק. אמן.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגאון רבי אברהם מיימון שליט"א, אנחנו מכירים אותו כבר שנים, בן פורת יוסף, מחבר חיבורים יפים, ודבק בתורה של מרן. לפני כמה זמן התייעץ איתנו האם לנסוע לסאן פאולו שבברזיל, ואמרתי לו שילך, כי כמה פעמים נתתי שיעורים בברזיל, עוד לפני שהייתי רב ראשי, ואני מכיר את הרבנים שם, לא כולם שווים, יש רבנים נפלאים שדברים בתורה של מרן, ויש כאלה שלא מכירים את התורה של מרן, ויותר גרוע, שלא רוצים להכיר את התורה של מרן, אלא על כל דבר משיבים, כך אמר הרב קרליץ, כך אמר הרב באזנר, כך כתב החזון איש. וכי אין לנו את פוסקים שלנו? אבל הם מתעלמים ממרן זצ"ל. ויש כאלה שבכל עושים כמו חכם בן ציון, לא בגלל שהם תלמידיו, אלא העיקר לא לעשות כמו מרן זצ"ל, אבל מי לנו גדול ממרן שכל רז לא אניס ליה. אפילו חכם בן ציון היה מתרגש ממרן, כי ידע את כוחו. אמרתי לרב מיימון, תלך לברזיל ותפתח לאנשים את העיניים. הזמין אותו לשם גביר גדול אחד, ואתם רבנים יודעים שאם יצאו נגדו יפסידו, אז הם מכבדים אותו. וב"ה הוא הלך, "ויגבה לבו בדרכי ה'". רק בשבוע שעבר פגשתי רב אחד ספרדי מחו"ל כמעט בן ששים, והודה לי: האמת שמעולם לא למדתי יביע אומר, לא פתחתי לא יחזה דעת ולא טהרת הבית... אינני יודע איך אפשר לתלמיד חכם בזמנינו בלי לדעת את התורה של מרן. זה חסר להם, וההפסד שלהם. אבל הם לא רוצים אפילו להכיר את מרן. אנחנו מכבדים את האשכנזים, יש להם הרבה תורה, ראשי ישיבות ופוסקי הלכות, כמה מרן זצ"ל הזכיר פוסקים אשכנזים, רבי עקיבא איגר, נודע ביהודה, חתם סופר, הרב פיינשטיין, אבל זה לא קשור, אנחנו קיבלנו הוראות מרן השלחן ערוך ולא צריכים להתעלם מהפוסקים שלנו, פתח הדביר, נהר שלום, יפה ללב, בית דוד. לא חסר לנו פוסקים שלנו. וב"ה הוא מחזיר את הדרך הנכונה, יהי רצון שיעשה עוד כהנה וכהנה, שידריך את הציבור, הרבנים, האברכים, שלא ילמדו רק ילקוט יוסף באנגלית או באספניולית, כי אין שם מקורות, אלא שילמדו ילקוט יוסף בעברית עם כל המקורות.

כמו כן חזק וברוך לרב הגאון הרב דוד נקי, מקים עולה של תורה בדימונה, בן פורת יוסף, אני מחזק את דבריו, בין הזמנים אנשים יוצאים לקיימים בכנרת, או לחוף משפחות, ויש שם כל מיני פריצות, אבל רבותי, זה פשוט נגד ההלכה! וב"ה הוא בא לחזק את הבחורים. היום יש ישיבות בין הזמנים, שישבו וילמדו, ואם רוצים לטייל שילכו לגן סנהדרין וישבו שם, זה צמוצין, כך היינו עושים כשהיינו קטנים, היינו הולכים לגן סנהדרין... או לכל היותר שילכו לגן החיות... אבל לא למקומות של פריצות, שיבורך מפי עליון וימשיך עוד לזכות את הרבים. הוא צמוד להלכות של מרן ומעולם לא חלק עליו חלילה.

2 משייך לעמ' הקודם אות ב] ראש כולל אחד מאזור יבנה או אשדוד כתב בספרו לחלוק עלינו, ולא התבונן שהבאתי שכן כתבו הברכי יוסף בשם מהר"ש שער אריה ומהר"ל ואלו, הזרע אמת (ח"ס ט), הגאון המהרש"ם (דעת תורה סי' שיח ס"א), המשנה ברורה (סי' שיח ס"ב) ועוד גדולי עולם. אבל הם למדו בישיבות שלא מתחשבים באחרונים, גם אני אחרון וגם לי יש שכל... ואתו אחד הקשה איך אפשר להקל נגד מרן שפסק שיש בישול אחר בישול בלח, והתחיל לתת לנו מוסר, הרי תמיד אתם צועקים שקיבלנו הוראות מרן, ולמה כאן אתם עושים נגדו?... פתאום כאן נזכר שקיבלנו הוראות מרן. אבל וכי דעה שמרן לא הביא בשלחן ערוך איננה קיימת? מה שמרן כתב בסעיף א שאם בישל בשבת אפילו בשוגג לא יאכלו בשבת, זה בבישול שהוא לכל הדעות, אבל בישול אחר בישול השנוי במחלוקת, בדיעבד מותר לאכול, על פי הכלל הידוע ספק דרבנן לקולא.

להצלת רבי גרשון בן מרים וב"ב | לעילוי נשמת שרה זהרה בת יונה ע"ה

לע"נ ר' שמעון בן רחל אוחנה. רחל בת פורטונה כניה ומלוקף. אפרים בן מרים ויפת. לרופאת אורי שמעון בן ירדנה. דניאל בן אסתר. משה בן מושנאן

חימום רוב יבש ומיעוט לח

ט. תראו איך מרן זצ"ל היה מחפש אחר האמת, פעם לפני למעלה מארבעים שנה באנו אליו משלחת מכולל חזון עובדיה בסוף היום, ושאלנו אותו: אבא, לכאורה יש סתירה במרן וכו"ל, ובפרט לפי מה שכתב בשו"ת יחיה דעת ח"ב (סימן מה) שהולכים אחר הרוב היבש, ומי מערה רוב מים על החמין, זה יהרוס אותו... ואם לקחת דגים עם רוטב מהמקרר ולהניח על הפלאטה מותר, לערות מים חמים על התבשיל המצטמק יהיה אסור?! בשלמא לסוברים שמותר לחמם רק דבר שכולו יבש - כמו שניצל ואורז - ואין בו אפילו מעט רוטב, ניחא, אבל להקת פוסקים כתבו שהולכים אחרי הרוב, ואם כן למה אין לערות על תבשיל שהצטמק? הרי עדיין יש רוב יבש. פלא פלאים. אבל מקושיא לא מתים, התשובה היא, שמרן השלחן ערוך אסר מפני שעירוי מים על תבשיל שמצטמק זה בגדר ניחא ליה, ורק מים לבד נחשבים מצטמק ורע לו, כי הם מתאדים ונחסרים, אבל מים שמצילים את התבשיל נחשבים מצטמק ויפה לו.

לא למהר לחלוק על גדול הדור

י. ראיתי לכמה ממוחברי זמננו - בעיקר מכסא רחמים וקול יעקב - שאוהבים לחלוק, והקשו על מרן זצ"ל שהתיר מיעוט רוטב, מהשלחן ערוך שאסר לערות מים על תבשיל שמצטמק. אבל מי שחולק צריך קודם כל להתבונן, לא לחינם מרן זצ"ל זכה שפסקיו יתקבלו בכל העולם, יש לו סייעתא דשמיא, אבל הם מקנאים בו, ויש כאלה שחולקים בקלות ואומרים אנחנו סוברים כמו האור לציון (ח"ב עמ' רל) שאין לחמם תבשיל יבש שיש בו מעט רוטב. אבל מי שמך להכריע בין מרן לחכם בן ציון, וכי למדת את הסוגיא היטב וראית את כל הטעמים להתיר? מרן זצ"ל מקצר בלשונו, ובפרט ביחוד דעת, ומי שילמד את הסוגיא היטב יראה שיש ארבעה טעמים להתיר חימום תבשיל רוב יבש ומיעוט רוטב. ואילו חכם בן ציון היה יודע את כל מה שביארנו באורך בילקוט יוסף לא היה חולק סתם.

טעמים להיתר חימום רוב יבש

יא. **טעם אחד**, שאי אפשר לצמצם ואין לדבר סוף, בכל חתיכה וחתיכה יש רוטב בלוע, ומה לי אם הרוטב בתוך בחתיכה ומה לי אם הוא גלוי, אלא חייבים לומר שהולכים אחר הרוב. כך כתב המנחת כהן (שער ב סוף פ"ב) והעתיקו הפרי מגדים (סי' רג א"א סקמ"א, וסי' רנט מש"ז סק"ג), ועוד. **טעם שני**, כתב הגאון הרב צבי פסח פראנק בשו"ת הר צבי (תאו"ח ח"א עמוד רסג), על פי דברי המשנה (שבת צג) המוציא את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו, שמשמע שבכל מקום הולכים אחר העיקר. **טעם שלישי**, כתב המנחת כהן (סג) שמיעוט רוטב נחשב מצטמק ורע לו. **טעם רביעי**, מדין פסיק רישיה דלא איכפת ליה במחלוקת הפוסקים. ואפרש.

פסיק רישיה דלא איכפת ליה

יב. אדם שמחמם דגים עם מעט רוטב, גם אם לוקח את החלה ומטביל ברוטב, עיקר רצונו בדגים שהם יבש³, וכן מי שרוצה לחמם חמין לסעודה שלישית, אף שיש בו מעט רוטב, אבל עיקרו יבש, ומי שיעבור על לשון השלחן ערוך בסיומן שיח, יראה שלפעמים מרן כתב "רוטב" (סעיף ח) ולפעמים "מרק" (סעיף ד, טו), וההבדל הוא שאם התבשיל נקרא "חמין" או "דגים" ויש בו מעט "רוטב", זה נחשב תבשיל יבש, ומותר לחממו, אבל אם נקרא "מרק" זה נחשב תבשיל לח ואסור. והטעם בזה, כי בגלל שעיקר כוונתו לדגים, חימום הרוטב נחשב פסיק רישיה, ויש אומרים שפסיק רישיה אפילו ניחא ליה יורד דרגה לדרבנן (עי' בי"א ח"ד"ס ל' אות ב), ובכל אופן פסיק רישיה דלא איכפת ליה בדאורייתא אסור מדרבנן, וכדברי התוס' (שבת קג. ד"ה לא צריכא, כתובות וסע"א) שפסיק רישיה דלא ניחא ליה ודלא איכפת ליה זה היינו הך.

³ מרן זצ"ל היה נוהג לאכול דגים בכל סעודות השבת, ובמשך שנים היה אומר לרבנית, קחי את הדגים - שהיו עם רוטב כמנהג העיראקים - ותניחי על הפלאטה, וכך היתה עושה, אף שמרן היה מטביל את הלחם ברוטב ואוכל, אבל עיקר הכוונה לדגים.

⁴ פעם דיברתי עם רב אחד שכתב בספרו לחלוק על מרן זצ"ל, ואמרת לו את כל הפוסקים שכתבו שהולכים אחר הרוב. וכמעט כל הפוסקים הקדמונים כתבו שהולכים אחר הרוב, מנחת כהן, פרי מגדים, זרע אמת (ח"א תאו"ח סימן לו), שם חדש (ד"ה ע"ד), ארץ חיים סתתון (סי' שיה"ט"ח) ועוד ועוד. לעומת זאת כמעט כל מחברי זמננו כתבו שצריך שהכל יהיה יבש... וכאשר אמרתי לו את כל הטעמים להקל ברוב יבש, אמר: לא ידעת. אבל לפני שאתה חולק תעניין בילקוט יוסף (שבת כרך א' חלק ראשון סימן רג, ושבת ג עמ' רי) ותראה שהרחבנו בכל זה בטוב טעם. אם יפתח ויראה זה רווח שלו, היה חכם אחד שלא היה מסכים שיכניסו

מרן החמיר רק בדאורייתא

יג. ומה שמרן השלחן ערוך החמיר כדעת הסוברים שיש בישול אחר בישול בלח, והם רש"י (שבת לד), התוספות (ישנים שבת לו), הרא"ש (פ"ג דשבת סימן ז), רבינו יונה (באגרת התשובה, מביאו הנימוק"י ב"ב י), נגד דעת רבותינו הספרדים, הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן (שבת מ), וכן הרמב"ם (פ"ט מהל' שבת ה"ג, ופכ"ב ה"ח) שהיה מרא דאתרא, וכמו שהבינו בדעתו האגלי טל (מלאכת האופה סעיף יא אות ג) ועוד אחרונים, כי לדעת המחמירים זה איסור בישול דאורייתא, כמו שכתב המגן אברהם (ס"ט רג), וספק דאורייתא לחומרא. אבל בפסיק רישיה דלא איכפת ליה יש לומר ספק דרבנן לקולא. ואף אם ניחא ליה בחימום מיעוט הרוטב מותר, כי עדיין יש ספק ספיקא, שמה כדעת הסוברים שאין בישול אחר בישול בלח, ושמה כאחד משלשת הטעמים הנותרים הנ"ל⁴. וכאמור שמוותר לומר לגוי לשים על הפלאטה אפילו מרק צונן שכולו לח, ובדיעבד מותר ליהנות ממעשה שבת של חימום מרק, שספק דרבנן לקולא.

בורר אוכל ביד ולא לתר

יד. נאמר עוד דוגמא לענין הנאה ממעשה שבת בדיעבד, בגמרא שבת (עד) ⁵ יש שלשה תנאים להתיר ברירה בשבת, דבר ראשון, שיברור ביד ולא בכלי, וגם מזלג נחשב כידא אריכתא - כידו הארוכה - אבל בנפה וכברה חייב מדאורייתא ובקנן ותמחוי אסור מדרבנן. דבר שני, שיברור אוכל מתוך פסולת, כלומר שיקח את האוכל וישאיר את הפסולת. ודבר שלישי, שיברור לאלתר, דהיינו שיברור לכתחילה סמוך לסעודה ממש, כי כך היא דרך אכילה, יש שכתבו שהוא עד חצי שעה סמוך לסעודה, ככל "סמוך" בש"ס שהוא חצי שעה. אבל למעשה צריך להחמיר שיהיה סמוך ממש לסעודה. וכן כתב מרן זצ"ל (הל"ע ח"ד עמ' עה, חזו"ע שבת ד עמ' קפ).

כבוד החברותא

טו. מי שהביאו לו סלט עם בצל, והוא לא רוצה לאכול את הבצל, כי אחרי הסעודה יש לו חברותא, הוא יודע שאם ישאר לבד יפצח גרעינים ויתבטל, ולכן קובע חברותא בליל שבת לשעה עשר וחצי, ואם יאכל בצל יצא לו ריח מהפה והחברותא יברח... זה כבוד הבריות, ולכן רוצה להוציא את הבצל מהסלט, אבל זה אסור, כי בשבילו הבצל נחשב פסולת, אלא יקח את העגבניות והבצל ישאר בצד הצלחת. ואם הילד או הילדה או אשתו אוכלים בצל, אין להם חברותא... מותר לקחת את הבצל ולתת בצלחת שלהם, כי בשבילם זה אוכל ולא פסולת. וכך משמע מהתוספתא (פ"א משבת ה"ו).

שני מיני אוכלין

טז. מה שבשני מיני אוכלים יש ברירה, זה תלוי בגרסאות בגמרא, יש גורסים: היו לפניו מיני אוכלין, אבל התוס' (ד"ה ה"ז) גרסו: היו לפניו "שני" מיני אוכלין, והסבירו שאם יש לפניו שני מיני אוכל, ולא רוצה אחד מהם, כמו עגבניות ובצל, ורוצה את העגבניות ולא רוצה את הבצל, לא יוציא את הבצל, אלא יקח את העגבניות ויאכל. וכן אם יש לו אורז עם אפונה, שעועית, צימוקים, תירס, ורוצה את האורז ולא את התוספת, בשבילו התוספת נחשבת פסולת, ולא יוציא אותה, אלא צריך לקחת את האורז ולהשאיר את התוספת בצד.

פסולת מאוכל לאלתר

יז. מי שברר פסולת מתוך אוכל לאלתר, נחלקו בזה הראשונים, לדעת הר"ף והרא"ש (שבת עד). והרמב"ם (פ"ט מהל' שבת ה"ג), גם לאלתר צריך לברור דוקא אוכל מפסולת, ולא פסולת מאוכל. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן שיט סעיף ד). אבל יש חולקים, ומהם רבי ישעיה מטראני הראשון בספר המכריע (סי' מג), שכתב שמוותר לברור פסולת מאוכל ביד לאלתר, והוא לא סברא יחידאה, כך דעת הרא"ש מלוניל בספר ההשלמה (עמ' רסז) ובספר הבתים (שער י אות ב), ספר המאורות (עמ' קוב), הריטב"א (שבת שם). אבל להלכה אסור לברור פסולת מאוכל ואפילו לאלתר. השאלה מה הדין בדיעבד אם הוציא את הבצל מהסלט, או הוציא את האפונה מהאורז, במטרה לאכול לאלתר ולא לאחר זמן, האם יהיה

ילקוט יוסף לקהילה שלו באלעד, ופעם הגיע בחור בבין הזמנים ולמד בצד ילקוט יוסף, קם אליו וביקש ממנו לצאת. אבל ב"ה אחר שנפטר קנו יביע אומר וילקוט יוסף, כי בשמים למעלה הוא מכיר את האמת, וכאן לא זכה להכיר. ובאמת הכל שם תורה, בית יוסף, שלחן ערוך ונושאי כלים, נודע ביהודה, פרי מגדים, רב פעלים, ופוסקים רבים, וכי מה יש שם, שירי ביאליק?... ב"ה אנתנו לא בקאים בשיירי ביאליק כמו אחרים, אין אפשר להיות בקי בשיירים של אפיקורוס?! על כל פנים מי שלומד ילקוט יוסף וכל שכן ספרי מרן זצ"ל, זה רווח שלו, "ואכל וחי לעולם".

⁵ אתם יודעים שבגמרא שבת דף ע"ד עמוד א', יש עמוד אחד על דיני בורה, ונקשרו עליו תילי תילים של הלכות. לפני חמשים וחמש שנה ויותר חכם שלום זצ"ל היה נותן לנו שיעורים, והיה מביא אתו בכיס המעיל חוברת קול סיני (תשרי תשכ"ז עמ' 12), שם מרן זצ"ל כתב על הלכות בורה, והיה אומר לנו כסדר כל מה שמרן כתב. ידע להכיר את עוצם גדולתו.

מותר לאכול את הסלט או האורז, או לא. ולפי הכלל האמור, אף שאין הלכה כדברי החולקים, אבל כיון שיש מחלוקת, אם עבר ובירר פסולת מאוכל לאלתר בדיעבד מותר ליהנות, שספק דרבנן לקולא.

מעשה בגופו

יח. במלאכת בורר יש לצרף עוד סברא להקל, והיא סברת הרשב"א (שבת קל) בשם רבו רבינו יונה, והריטב"א (עירובין מא) ועוד, שכל דבר שלא נעשה מעשה בגופו, אין בו איסור הנאה ממעשה שבת, כלומר שאם בישלו אורז, האורז השתנה בגופו ואסור ליהנות ממנו בשבת, אבל אם העביר אוכל ברכב ממקום למקום, בדיעבד מן הדין מותר לאכול מהאוכל, ואף שיש חולקים ודייקו מהרמב"ם (פ"ו מהל' שבת הכ"ד) לאסור גם בזה, וכן כתב הח"י אדם (פ"ט ס"ו י"א) - הובא בבאיור הלכה (ס"י ש"ח ד"ה אחת) - שאם הוציאו במזיד מרשות לרשות יש להחמיר אפילו לאחרים, אבל להלכה יש להקל (א.ה. ראה גליון השיעור השבועי מס' 400 פר' בלק, אות ג והלאה). ויש לדון אם ברירה נחשבת מעשה בגופו, כי מצד אחד לא שינה כלום במהות המאכל, אבל מצד שני תיקן את המאכל לאכילה יותר. הפרי מגדים (ס"י ש"ט א"א סק"א) הסתפק בזה, וכתב שבאוכל ופסולת שלא ראוי לאכילה, יש לאסור, ובשני מיני מאכלים שאפשר לאכול כן, צריך עיון.

איכא דרכא אחרינא

יט. אבל יש עוד סברא להקל, התוספות בסוכה (כג. ד"ה שני) דנו האם אפשר לעשות מעשה על תנאי, כלומר לאכול אוכל לא מעושר, ולהשאיר מעט מהאוכל בצד על מנת לעשות ממנו מעושר, וכתבו על פי דברי המשנה בתרומות (פ"ב ה"ג) - הובאה בגמ' ביצה (י"ז) - המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, שלא יכול להקצות אוכל בתנאי שיפריש ממנו אחר כך, שאם היה יכול להפריש על תנאי, לא היה ראוי לקונסו, כי כל שיש דרך לעשות בהיתר לא קנסו חכמים. והרי גם במלאכת בורר יש דרך היתר, לברור אוכל מפסולת, ביד ולאלתר, ויש לומר שבדבר זה בדיעבד לא קנסו חכמים.

גם מרן זצ"ל הסכים

כ. בשנת תשנ"ב או תשנ"ג כתבנו את ההלכה הזו בילקוט יוסף, ונמצא שבכל מלאכת בורר בדיעבד אם עשה יש להתיר ליהנות, כי יש אפשרות לברור בדרך היתר. על כל דבר היינו מתייעצים עם מרן זצ"ל, ומרן היה קובע איתי כל יום בתקופה מסוימת לעבור על הילקוט יוסף במשך חצי שעה, אני הייתי מצלם שני העתקים, אחד לי ואחד לרב, והיינו לומדים. [לא חברותא, כי מרן מעולם לא למד עם חברותא, וכל שכן שלא עשה "משומר" בלילות שבת עם חברותא, אבל כאן עבר על הספר סעיף אחר סעיף כפי שמעיד בכתב ידו בהסכמה]. בהלכה פשוטה היה אומר להמשיך, ובהלכה מחודשת אמר לקרוא את ההערות למטה. וכשהגענו להלכה הזו הרב התפלל, שהרי קיימא לן בבית יוסף (רי"ס ש"ח) שכל המלאכות שוות לענין שכן בהן איסור הנאה ממעשה שבת, אבל שכקרא גם למטה וראה שההיתר רק באופן שיש דרך היתר, ועוד שיתכן לומר שזה לא נחשב מעשה בגופו, הסכים איתי שבכל מלאכת בורר כיון שיש דרך היתר, אם עבר ועשה בדיעבד יש להתיר ליהנות.

לא חולק על ילקוט יוסף

כא. והנה כאשר הרב כתב את ספרו הליכות עולם (ח"ד עמ' עח), דפי ההגהות היו מונחים על השלחן, ובאחת הפעמים שבאתי לבית של הרב - מידי פעם היינו מתפללים אצלו ובאים - ושם ראיתי שכתב שאם עבר ובירר פסולת מאוכל אסור לאכול, ורק אם החזיר הפסולת לתוך האוכל מותר. באתי אליו ואמרתי לו: אבא, האם נעלם מעיני קדשו ילקוט יוסף (שבת ג סימן שיח סעיף טו), או שחולק על ילקוט יוסף... וביקש שאראה לו. כבר עברו כמה שנים מאז שישבנו על הילקוט יוסף, ופתחתי והראיתי לו, ועיין בדברים, ואחר כך קרא לאחי הרב משה ואמר לו: תתקן את ההלכה הזו, הוא צודק! ונכתב בספר "טוב להחמיר", ומבואר שמהדיון מותר [א.ה. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"י ח"א"ח סימן נה בהערות על ח"א אות יד. ובשארית יוסף ס"י שיח סעיף ג].

חזר ועירב

כב. בהליכות עולם שם הרב דן עוד מה יהיה הדין אם בירר ושוב החזיר את התערובת, למשל בעל תשובה שיש לו 'נרווין' לטובה... ישב עם אשתו אחרי סעודת שבת, והיתה מונחת לפניו צלחת עם גרעינים, בוטנים ושקדים, והוא לא רצה לאכול את הגרעינים, כי אמרתי כמה פעמים בשיעורים שכאשר היינו קטנים מרן היה גוער בנו שזה מאכל של בטלנים, ומאז שישמעו כך אמר, יותר אני לא נוגע בגרעינים... והוציאת את הגרעינים מהצלחת. אשתו שהולכת לשיעורי הלכה, אמרה לו: מה עשית, התוספות כתבו שאסור לברור אוכל שאינו חפץ בו מאוכל שחפץ בו. כך כתבו? הלך לספרייה ובדק, ומצא שאסור. מיד לקח את הגרעינים ועירבב בחזרה... הרב דן בזה וכתב בדיעבד להתיר, שלא כדעת הבן איש חי (בשלח סוף אות ד) שאסר.

טעם איסור הנאה ממעשה שבת

כג. באופן שבירר וחזר ועירב, יש צד נוסף להקל, על פי החקירה שיש לחקור, האם אסור הנאה ממעשה שבת, כדי שלא אהנו מעשיו, כלומר שלא ירוויח מחילול שבת, או שיהו איסור קנס על כל דבר שנעשה בשבת, שלא ליהנות ממנו בשבת. מה נפקא מינה? מי שעבר על איסור בישול בשבת, הכניס לסיר מים מהברז ותפוח אדמה חי, והניח על הגז, וחשב שהוא כבוי, אבל הוא היה דלוק והתבשיל נתבשל, הדין הוא שבשבת אסור לאכול מהתבשיל, ובמוצאי שבת אם היה שוגג מותר, ואם היה מזיד, לו אסור לעולם ועד ולאחרים מותר במוצאי שבת. והשאלה האם צריך לחכות בכדי שיעשו.

מיד או בכדי שיעשו

כד. נחלקו זוה הראשונים, לדעת רש"י (חולין טו. ד"ה רבי יהודה), בה"ג (הל' שבת כב), הרמב"ן (חולין טו. ד"ה כל), הריטב"א (גיטין גג), שאילתות (פרשת שלח לך שאילתא קכח), הסמ"ג (לאוין סה), צריך לחכות בכדי שיעשו. ואילו לדעת הרמב"ם (פ"ו מהל' שבת הכ"ג), רבינו יונה (הובא במגיד משנה שם), התוספות (חולין שם), הרא"ש (פ"ק דחולין סימן ט), הר"ן (חולין ד ע"א מדפי הר"ף סד"ה מתני') ועוד, מותר במוצאי שבת מיד. כמה חולקים ביניהם? בחקירה שאמרנו, אם הטעם הוא כדי שלא אהנו מעשיו, צריך להמתין בכדי שיעשו כדי שלא ירוויח ממעשיו, מה שאין כן אם הטעם ערוך קנס, כל הקנס הוא בשבת, אבל בצאת השבת מותר מיד. מרן בשלחן ערוך (סימן שיח סעיף א) פסק שמותר במוצאי שבת מיד, כלומר שלדעת מרן איסור הנאה ממעשה שבת הוא משום קנס. ורק בדיני אמירה לגוי (ס"ו שו"ע סי' כ) מי שעבר ואמר לגוי לעשות לו מלאכה בשבת, צריך לחכות במוצאי שבת בכדי שיעשו, כדי שאיסור זה לא יהיה קל בעיני הבריות, אבל בישראל לא חוששים.

חזרה חנה לשחרוריתה

כה. נפקא מינה נוספת תהיה בנידון שלנו, מה הדין במקרה שבירר פסולת מאוכל וחזר ועירב, אם איסור הנאה ממעשה שבת כדי שלא ירוויח ממעשיו, כיון שהחזיר את התערובת, 'חזרה חנה לשחרוריתה' (ע"פ תענית כג)... ויהיה מותר לאכול מהתערובת. אבל אם הטעם הוא משום קנס, סוף סוף קונסים אותו שלא יאכל בשבת. ואם כן, היה צריך לאסור, כי מרן פסק שאיסור הנאה ממעשה שבת אסור משום קנס, ומדוע בילקוט יוסף כתוב שמותר? אבל בנידון זה יש את סברת התוספות בסוכה (כג) לגבי מעשר על תנאי, שכיון שיש דרך היתר למרות שעשה באיסור לא קנסו חכמים.

בין דאורייתא לדרבנן

כו. אגב, לעיל (אות יט) הזכרנו את דברי המשנה שהמעשר בשבת בשוגג יאכל, ויש להבין מה זה שונה מהנפקא בשלחן ערוך שהמבשל או עשה אחת משאר מלאכות בשבת בשוגג לא ינה ממנה בו ביום? אלא שבשלחן ערוך דיבר על מלאכות דאורייתא, ואילו מעשר בשבת זהו איסור דרבנן משום מחזי כמתקן (ביצה לו), וכל איסור דרבנן שעשה בשבת בשוגג, אין איסור ליהנות. וכן משמע מדברי הרמב"ם (פ"ג משבת הל' ח, טו) והריב"ש (ס"ס רנד), וכיוצא בזה כתב רבו הר"ן (חולין ד"ה ע"ב מדפי הר"ף).

שיעור בשבת תענוג

כז. נפקא מינה, אם יושבים ולומדים בשיעור בשבת, והגבאי קמזן, אבל מה יעשה בכסף, אם יש לו כסף יתן לשיעורי תורה! אבל הוא לא מופעיל את המזגן אלא רק בשעת התפלה, מהשעה שמונה עד עשר וחצי, וכשבאים לשיעור תורה, המזגן כבוי. ואם מישוהו ראה שחם לו והוא לא מצליח להבין את הלימוד, והלך וסחב את החוט של המאוורר והדליק אותו בשבת. אמרו לו, מה עשית? אמר, וכי יש מנורה? זה בסך הכל זרם... אמרו לו: אתה לא יודע שגם הדלקת והגברת זרם אסורה בשבת? אמר: חטאתי, עוונתי, פשעתי, פעם הבאה אזהר... האם מותר לשבת תחת המאוורר וליהנות מהאוויר או לא?

הדליק מאוורר בשוגג

כח. פעם התפללתי בשכונה שלנו בבית כנסת בצרף, שהיה שם מנין של פלג - כשיש ילדים או נכדים קטנים, מתפללים מוקדם, כדי שלא יהיו עייפים ונוודניים - והיה יוכוח בין עורך דין אחד לבין יהודי טוב גרוזיני ע"ה שהיה בא לשיעורים שלי, העו"ד חושב וחושב וחם לו... והשני היה קר לו, וזה מדליק את המאוורר וזה מכבה, וכשעשו 'בואי כלה בואי כלה' וכולם הסתובבו לצד מערב, העו"ד ניצל את ההזדמנות, ויפן כה וכה וירא כי אין איש, והדליק את המאוורר, והמשיכו 'מזמור שיר ליום השבת'. הרב שם הרב דוד חבה זצ"ל העיר להם: רבותי, הרי כבר קיבלנו שבת, ואסור ליהנות מחילול שבת, לכן כולנו נצא החוצה, כי המאוורר הגדול עושה רוח על כולם. הוא היה אברך עיראקי ירא שמים מאד, ופחד להישאר נגד ההלכה. אבל הוא לא צדק, כי הדלקת זרם זה איסור דרבנן (וב"א ח"א"א או"ס י"ט אות יח), אין שם מנורה, ואותו אחד שהדליק לא שם לב שקיבלו שבת, והדליק בלהט הויכוח, ומי שעבר על איסור דרבנן בשוגג מותר ליהנות ממלאכתו (ראה ילקוט שבת ג עמ' פב, שבת ה עמ' רית, תו).